

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2023.7.3>

WYCHOWANIE PSYCHICZNE JAKO PROCES ROZWOJU INDYWIDUALNYCH MOŻLIWOŚCI UCZNIÓW SZKÓŁ PODSTAWOWYCH

Olha Movchan

*aspirantka specjalności 011 Nauk o wychowaniu, pedagogika
Mikołajowski Uniwersytet Narodowy im. V.O. Sukhomlynskyi (Mikołajów, Ukraina)
ORCID ID: 0009-0003-3828-0052
zelantraz@gmail.com*

Adnotacja. Artykuł poświęcony jest badaniu istoty i znaczenia wychowania psychicznego w kontekście rozwoju uczniów szkół podstawowych we współczesnym środowisku edukacyjnym. Analizuje treść pojęć rozwoju umysłowego i wychowania psychicznego, rozważa kluczowe aspekty wychowania psychicznego, określa jego cel w kontekście wymagań współczesnego społeczeństwa, co toruje drogę demokratyzacji i odrodzeniu narodowemu. Zwrócono uwagę na fakt, że edukację intelektualną uznaje się za jedną z kluczowych strategii współczesnej szkoły, która powinna dostosować się do podstawowych założeń Nowej Szkoły Ukraińskiej. Mając to na uwadze, poddano analizie problemy edukacji tradycyjnej i podkreślono potrzebę zapewnienia uczniom rozwoju umysłowego już na początkowym etapie edukacji, biorąc pod uwagę ogromną ilość informacji oraz szybki postęp naukowo-techniczny. Uwzględniono znaczenie integracji wiedzy psychologicznej i pedagogicznej dla pomyślniej realizacji wychowania psychicznego, a także podkreślono rolę procesu pedagogicznego w kształtowaniu osobowości dziecka i wspieraniu jego dalszego rozwoju. Wyciągnięto wnioski dotyczące zasadności i konieczności wprowadzania do systemu edukacji innowacyjnych metod i podejść, które sprostają wyzwaniom współczesnego społeczeństwa i przyczynią się do pełnego rozwoju umysłowego młodszych uczniów.

Słowa kluczowe: rozwój umysłowy, praca umysłowa, kształtowanie osobowości, paradygmat wychowania, proces pedagogiczny, zdolności poznawcze.

COGNITIVE EDUCATION AS THE PROCESS OF DEVELOPING THE INDIVIDUAL POTENTIAL OF JUNIOR SCHOOL STUDENTS

Olha Movchan

*Postgraduate Student Field of Study: 011 Education, Pedagogical Sciences
Mykolaiv National University V.O. Sukhomlynskyi (Mykolaiv, Ukraine)
ORCID ID: 0009-0003-3828-0052
zelantraz@gmail.com*

Abstract. The article focuses on studying the essence and significance of cognitive education in the context of the development of younger students in the modern educational environment. It analyzes the content of the concepts of cognitive development and cognitive education, explores key aspects of cognitive education, and defines its purpose in the context of the demands of contemporary society, paving the way for democratization and national revival. The emphasis is placed on recognizing cognitive education as one of the key strategies of the modern school, which must adapt to the fundamental principles of the New Ukrainian School. In light of this, the problems of traditional teaching are analyzed, highlighting the necessity of ensuring cognitive development in students at the initial stage of education, considering the vast amount of information and rapid scientific-technological progress. The article discusses the importance of integrating psychological and pedagogical knowledge for the successful implementation of cognitive education, emphasizing the role of the pedagogical process in shaping the personality of the child and contributing to their further development. Conclusions are drawn regarding the relevance and necessity of introducing innovative methods and approaches into the education system that correspond to the challenges of modern society and contribute to the full cognitive development of younger students.

Key words: cognitive development, cognitive work, personality formation, education paradigm, pedagogical process, cognitive abilities.

РОЗУМОВЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Ольга Мовчан

*аспірантка спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Миколаївського національного університету
імені В.О. Сухомлинського (Миколаїв, Україна)
ORCID ID: 0009-0003-3828-0052
zelantraz@gmail.com*

Анотація. Стаття присвячена вивченню сутності та значущості розумового виховання в контексті розвитку учнів початкової школи у сучасному освітньому середовищі. У ній проаналізовано зміст понять розумовий розвиток та розумове виховання, розглянуті ключові аспекти розумового виховання, визначено його мету у контексті

вимог сучасного суспільства, що прокладає шлях демократизації та національного відродження. Акцентовано увагу на тому, що розумове виховання визнається однією з ключових стратегій сучасної школи, яка має адаптуватися до основних принципів Нової української школи. З огляду на це, проаналізовано проблеми традиційного навчання та висвітлено необхідність забезпечення розумового розвитку учнів на початковому етапі навчання, враховуючи величезний обсяг інформації та стрімкий науково-технічний прогрес. Розглянуто важливість інтеграції психологічних та педагогічних знань для успішної реалізації розумового виховання, а також підкреслено роль педагогічного процесу у формуванні особистості дитини та сприянні її подальшому розвитку. Зроблено висновки щодо актуальності та необхідності впровадження інноваційних методів та підходів у систему освіти, які відповідають викликам сучасного суспільства та сприяють повноцінному розумовому розвитку молодших школярів.

Ключові слова: розумовий розвиток, розумова праця, формування особистості, парадигма освіти, педагогічний процес, пізнавальні здібності.

Вступ. Оновлення в сучасному суспільстві, яке постійно прокладає шлях демократизації та національного відродження, вимагає від системи освіти забезпечення нового рівня загальноосвітньої підготовки молодого покоління, всебічного розвитку кожної дитини як індивіда і ключової цінності суспільства. Однією з найважливіших складових освітнього процесу є розумовий розвиток учня, а виконання цієї мети вважається одним із основних завдань педагогічної діяльності.

Така потреба обумовлена стрімким науково-технічним прогресом та величезним обсягом інформації. У всіх сферах виробництва необхідні компетентні фахівці, які не лише володіють своєю спеціальністю, але й вміють творчо працювати. Оскільки знання швидко застарівають, деякі професії виходять з ужитку, а інші з'являються, то людям необхідно постійно навчатися протягом усього життя, щоб адекватно впоратися із викликами суспільства та жити належним чином.

Усе це призводить до виникнення та розвитку нової парадигми освіти, яка передбачає створення відповідного освітнього простору та впровадження інноваційних методів, прийомів і засобів навчання, що відповідають потребам сучасного суспільства. Відзначається постійне зростання ролі розумової праці. У той самий час традиційне навчання не завжди забезпечує повноцінний розумовий розвиток учнів, оскільки часто акцентується не стільки на створенні необхідних зон найближчого розвитку, скільки на тренуванні пам'яті та засвоєнні великого обсягу інформації.

Таким чином, вже на початковому етапі навчання важливим стає його розвивальна функція, необхідність забезпечення розумового розвитку учнів, що визнається як ключова стратегія сучасної школи, адаптована до основних принципів Нової української школи. Освітня практика повинна сприяти активності та самостійності особистості дитини, розвитку творчих здібностей та нестандартного критичного мислення, підтримувати бажання дітей вчитися та самостійно поглиблювати свої знання, формувати в учнів власну систему цінностей, переконань і поглядів, розвивати їх творчі якості як запоруку для подальшого повноцінного, гармонійного розвитку та щасливого життя.

Основна частина. Сучасні вчені протягом багатьох років, співвідносячи поняття розумового розвитку й розумового виховання ототожнювали їх.

Для розмежування цих понять необхідно проаналізувати їх зміст зі стислим описом змістовних характеристик.

Видатний психолог Л.С.Виготський наголошував, що добре організоване навчання веде за собою розвиток, що воно викликає до життя психічні процеси, які без нього взагалі не можуть виникнути і не виникають, тим самим формулюючи тезу про єдність навчання й розумового розвитку (Волкова, 2007: 76).

Авторству К. Д. Ушинського належить теорія розвитку розумових здібностей дітей паралельно з розвитком мовлення. Він стверджував, що неможливо розвивати мовлення відокремлено від думки, і навіть вважав такий підхід шкідливим, оскільки самостійні думки формуються лише на основі самостійно здобутих знань про предмети і явища, які оточують дитину. У своїх ідеях про наочне розумове виховання К. Д. Ушинський підкреслював важливість того, щоб предмет безпосередньо відображався у внутрішньому світі дитини. Її відчуття в цьому процесі мали перетворюватися на поняття, а з отриманих понять формувалася конкретна думка, яка виявлялася в слові. Все це має відбуватися під наглядом та керівництвом вчителя (Кузьмінський, Омеляненко, 2004: с. 122–123).

С. Русова наголошувала на необхідності сприяння розвитку природної дитячої допитливості, самостійності мислення, швидкості думки та наполегливості у роботі над формуванням пізнавальних інтересів дошкільнят. При цьому вона застерігала від нав'язування дітям явищ для спостереження. Це вимагало від педагога вивчення особливостей розвитку кожної дитини та сприяння розквіту її індивідуальності. Оскільки метою виховання було допомагати виявити дитині самостійно свої творчі сили (Кузьмінський, Омеляненко, 2004: с. 122–123).

Ряд вчених (Л.В.Занков, О.В.Скрипченко та ін.) стверджують, що розумовий розвиток дитини – це добре організоване (за своїм змістом і методами) шкільне навчання, що спрямоване на засвоєння досвіду, виробленого людством. Розумовий розвиток – переробка, систематизація, узагальнення здобутків, що засвоюються індивідом в ході освітньої діяльності.

Педагогічний словник під редакцією Семена Гончаренка визначає розумовий розвиток як «процес розвитку, вдосконалення інтелектуальної сфери й пізнавальних здібностей людини» (Гончаренко, 1997: 290). До того ж учений наголошує: «Найінтенсивніше розумовий розвиток відбувається у ранньому дитинстві, підлітковому та юнацькому віці; у зрілому віці – дещо повільніше і головним чином у професійній сфері,

у похилому віці процес розумового розвитку поступово затухає. Розумовий розвиток може відбуватися стихійно через контактування індивіда з оточенням (природним і соціальним) і через засвоєння соціального досвіду методом спроб і помилок. Другий шлях – свідоме навчання, цілеспрямоване оволодіння знаннями і навичками під керівництвом учителя, наставника. Розумовий розвиток людини, рівень його сформованості є серцевиною її духовного світу» (Гончаренко, 1997: 290).

Існують суперечки й у змістовній характеристиці поняття «розумове виховання», оскільки автори трактують його по-різному, вносячи свою новизну й корективи.

У педагогічному словнику Н.А. Несторука розумове виховання визначається як формування інтелектуальної культури, пізнавальних мотивів, розумових сил, мислення, світогляду та інтелектуальної свободи особистості (Несторук, Кокоркіна, 2019: 47). Л.Жадан у словнику з педагогіки розумове виховання тлумачить як цілеспрямований процес розвитку уваги, пам'яті, мислення мови, уяви, формування наукового світогляду (Жадан, 2018: 91).

Н. П. Волкова під розумовим вихованням особистості розуміє діяльність вихователя, спрямовану на розвиток інтелектуальних сил і мислення учнів з метою прищеплення їх культури (Волкова, 2007: 43).

М. М. Фіцула трактує розумове виховання як цілеспрямовану діяльність педагогів з розвитку розумових сил і мислення учнів, прищеплення їм культури розумової праці (Фіцула, 2007: 374-376)

А. І. Кузьмінський і В. Л. Омеляненко розумове виховання розглядають як виховання, спрямоване на опанування системою знань про наукові засади розвитку природи і суспільства; розвиток потенційних інтелектуальних сил особистості; формування культури (Кузьмінський, Омеляненко, 2007: 193-198).

Проведений аналіз засвідчує відсутність єдиної точки зору щодо тлумачення суті поняття «розумове виховання».

Відомим психологом М. А. Холодною інтелектуальне виховання розглядається як форма організації освітнього процесу, що забезпечує надання кожному учневі індивідуальної педагогічної допомоги з метою розвитку його інтелектуальних можливостей.

У наш час продовжується дослідження проблеми розумового розвитку учнів (С. У. Гончаренко, О. Я. Савченко, А. М. Алексюк, В. Ф. Паламарчук, О. К. Дусавицький, Н. М. Бібік та ін.).

Розвиток розумових здібностей має особливе значення для підготовки дітей до шкільного навчання. Важливо не тільки те, якими знаннями володіє дитина на момент зарахування в школу, але й чи готова вона до отримання нових знань, чи вмє розмірковувати, фантазувати, робити самостійні висновки, будувати ідеї творів, малюнків, конструкцій. Розвиток розумових здібностей досягається при цьому непрямым шляхом, в процесі засвоєння знань. Саме в цьому й полягає сенс «розвивального навчання». Розвивальний ефект навчання залежить від того, які знання повідомляються дітям і які методи навчання застосовуються.

Останнім часом у вітчизняних педагогічних публікаціях все частіше, хоча й у різній формі, впроваджується положення про те, що сучасна школа має стати «дитиноцентричною», тобто в центрі всіх навчально-виховних впливів має знаходитись конкретний учень й, відповідно, всі засоби та форми організації шкільного життя мають бути підпорядковані меті його всебічного особистісного розвитку.

У зв'язку з цим треба звернути увагу на один принципово важливий момент. Відправною точкою у вибудовуванні ідеологічних та організаційних основ дитиноцентричної школи мають стати права й інтереси дитини. В сучасних непростих соціокультурних умовах школа, вочевидь, залишається єдиним соціальним інститутом, який має змогу (й зобов'язаний) взяти на себе захист головного права кожної дитини – права на такі умови шкільного середовища, які забезпечували б йому комфортний повноцінний особистісний розвиток в максимально можливому діапазоні росту його індивідуальних психологічних ресурсів.

Перед сучасною розвивальною освітою стоїть мета не тільки розумового розвитку школярів у процесі розвивального навчання, а й підвищення рівня їх розумового виховання.

Розумове виховання вважали провідним у системі виховання дітей і молоді відомі філософи, мислителі й педагоги (Аристотель, Платон, Франсуа Рабле, Джон Локк, Ян Коменський, Григорій Сковорода, Марія Монтесорі, Василь Сухомлинський).

Проблема розумового виховання постає як категорія педагогіки, психології, філософії у спадщині В. О. Сухомлинського. У своїх роботах видатний педагог писав «Невіглас небезпечний для суспільства... Невіглас не може бути щасливий сам й спричиняє шкоду іншим. Закінчивши школу, він може чогось і не знати, але зобов'язаний бути розумною людиною (Сухомлинський, 1977: 378-392)

Розумова діяльність зумовлена спадковими причинами. Також велике значення має індивідуальний досвід, який накопичується, головним чином, завдяки враженням, що часто повторюються. Один з провідних законів психології стверджує, що повторення розумових процесів збільшує легкість, з якою здійснюються ці процеси, й зменшує ступінь супроводжуючої їх свідомості. Таким чином відбувається формування звичок.

Розумова діяльність у всіх народів підпорядковується одним й тим самим законам, а її прояви залежать від характеру індивідуального досвіду, який, у свою чергу, обумовлений даною культурою. Якість розуму окремої людини (сила, швидкість, точність, системність, різнобічність та ін.) в більшому ступені визначається біологічними спадковими особливостями нервової тканини й хіміко-електролітичних процесів, що обслуговують мислення.

Орієнтація на розв'язання задачі розумового виховання дитини, в свою чергу, змушує передивитися, в контексті тенденцій перебудови сучасної школи, основних компонентів шкільної освіти: її призначення,

змісту, критеріїв ефективності форм та методів навчання, ролі шкільного підручника, функції вчителя, оскільки для реалізації задач розумового виховання недостатньо наявності знань, вмінь, навичок, які є важливими показниками змін, що відбуваються з учнями.

У розумовому вихованні людини змінюється характер пізнавального ставлення до світу: те, як він сприймає, розуміє й пояснює те, що відбувається. Таким чином, розумове виховання полягає не тільки у формуванні системи знань, вмінь та навичок, або в розвитку теоретичного мислення, а, скоріш за все, у збагаченні індивідуального розумового досвіду дитини, який і виступає в якості психолого-педагогічної основи інтелектуального зростання особистості.

Чим вище рівень розумового виховання людини, тим більш суб'єктивно багатою і в той самий час об'єктивно є його індивідуальна «картина світу». Відповідно в якості показників розумового виховання можна розглядати характеристики індивідуального сприйняття:

- широту розумового кругозору (в протипагу «закапсульованому» світосприйняттю);
- гнучкість і багатоваріантність оцінок події (в протипагу «чорно-білому мисленню»);
- готовність до прийняття незвичної, суперечливої інформації (в протипагу догматизму)
- вміння обмірковувати події одночасно в термінах минулого (причин) й термінах майбутнього (наслідків) (в протипагу схильності мислити в термінах «тут та зараз»);
- орієнтацію на виявлення суттєвих, об'єктивно значущих аспектів подій (в протипагу суб'єктивованої, егоцентричної пізнавальної позиції);
- схильність міркувати в категоріях ймовірного в рамках ментальної моделі «ніби як...» (в протипагу ігноруванню можливості існування «неможливих» подій);
- здатність мислити візуально, бачити окреме явище у контексті його цілісних зв'язків з багатьма іншими явищами (в протипагу однолінійному погляду на світ).

Сьогодні в освітньому процесі на перший план, поряд з оволодінням знаннями, вміннями та навичками, стоїть проблема формування базових розумових якостей особистості, таких як компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція та унікальність складу розуму. Це визначена система показників розумового виховання особистості, «в яких «знімаються» особливості індивідуального розумового досвіду і які у підсумку характеризують рівень розвитку індивідуальних інтелектуальних можливостей».

Розумова компетентність – це особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень у визначеній предметній галузі діяльності (у тому числі й екстремальних умовах)

Знання, які відрізняють компетентну людину, відповідають наступним вимогам:

- різноманітність;
- артикульованість;
- гнучкість (як зміст окремих елементів знань, так і зв'язки між ними можуть змінюватися під впливом тих чи інших об'єктивних факторів, включно й тоді коли знання перетворюється в незнання);
- швидкість актуалізації в даний момент в потрібному випадку (оперативність та легко доступність знання);
- можливість застосування у широкому спектрі ситуацій (у тому числі здатність до переносу знань в нову ситуацію);
- окресленість ключових елементів (в різноманітності знань відносно даної предметної галузі окремі факти, положення, визначення усвідомлюються як найважливіші, вирішальні для її розуміння);
- категоріальний характер (провідна роль того типу знань, який представлено у вигляді загальних принципів, загальних підходів, загальних ідей);
- володіння не тільки декларативним знанням (знанням про те, «що»), а й процедурним знанням (знанням про те, «як»);
- наявність знання про особисте знання.

Особливу роль у становленні компетентності відіграють процеси утворення понятійних психічних структур.

Розумова ініціатива – це бажання самостійно, за власним бажанням шукати нову інформацію, висувати ті чи інші ідеї, опанувати інші галузі діяльності.

Вперше роль розумової ініціативи була розкрита у роботах Д.Б. Богоявленської. В її експериментах було доведено факт існування «пізнавальної самодіяльності»: частина піддослідних, які розв'язували задачі, на певному етапі її розв'язання раптово переключалися з пошуку правильної відповіді (стимульно-продуктивний рівень розумової діяльності) на аналіз природи самої задачі (креативний рівень розумової діяльності).

Інтелектуальна ініціатива, в першу чергу, пов'язана зі ступенем сформованості такого компоненту когнітивного досвіду як відкрита пізнавальна позиція. Проте суттєве значення мають особливості організації існуючих семантичних структур, оскільки за словами М.А. Холодної, «тут діє психологічна формула: чим більше знань про світ та чим більша межа цих знань зі світом, тим більше питань до світу» (Максимюк, 2005: 211–216)

Інтелектуальна творчість у дитячому віці – це процес створення суб'єктивно нового, заснований на здатності створювати продуктивні оригінальні ідеї й виходити за межі стандартних вимог до діяльності.

Важливу роль у інтелектуальній творчості відіграє можливість трансформувати інтуїтивні, виражені у незвичайній, часто досить неясній формі, суб'єктивні уявлення у такі форми, що зручні для людського мислення (словесно-мовленеві, категоріальні, комунікативні).

«Справедливо стверджується, пише М. А. Холодна, – що у творчості два головних вороги: по-перше, страх і по-друге, психологічна інерція думки. Тому обов’язковий мінімум зусиль, які може й повинен прикласти вчитель для інтелектуального виховання учнів в плані розвитку у них творчих якостей, – це зробити процес навчання для кожної дитини психологічно комфортним, змінивши знак емоційного фону навчальної інтелектуальної роботи з мінуса на плюс, а також спробувати зняти старі й по можливості не формувати у них нові пізнавальні стереотипи (Максимюк, 2005: 211–216)

Готовність висувати оригінальні ідеї й використовувати нестандартні способи діяльності пропонують високий рівень сформованості всіх компонентів ментального досвіду. Однак, безпосереднім витокom інтелектуальної творчості є індивідуальний інтенціональний досвід. Тому сприяння прояву дитячих вподобань, переконань, здогадок є одним з дієвих прийомів інтелектуального виховання учнів у плані розвитку їх творчих можливостей.

Унікальність складу розуму – це індивідуально–своєрідні засоби розумового ставлення до подій, в тому числі визначеність індивідуальних пізнавальних стилів, сформованість індивідуальних розумових вподобань, наявність індивідуальних форм компенсації слабких сторін свого інтелекту і т.і.

Відомий американський педагог і психолог Дж. Дьюї закликав вчителя не заважати «логіці власного розуму» учня. За його думкою, загальна логіка навчального матеріалу, що засвоюється дитиною, стає інструментом його розуму тільки тоді, коли вона перетворюється в невід’ємну частину його власної логіки. (Максимюк, 2005: 211–216)

Між тим, М.А. Холодна демонструє, що далеко не всі вчителі готові визнати, що в дитини існує свій особливий погляд на світ, що не завжди відповідає багатьом навчальним «треба», але яке, тим не менш, необхідно враховувати дуже серйозно.

Облік унікальності складу індивідуального розуму важливий не лише як умова більш успішного навчання. Саме в індивідуальній специфіці інтелекту полягає потенціал незвичайних, зухвалих, «не таких як в усіх» рішень. Таким чином, одна з задач розумового виховання, полягає в тому, щоб до закінчення школи не тільки зберегти, але й в максимальній мірі зміцнити індивідуальну специфіку розуму кожного учня.

Проблема критерію ефективності шкільної освіти в контексті унікальності складу розуму має ще один непростий аспект. Зараз, нарешті, багато хто починає розуміти, що насилля – це, можливо, найкоротший і простий, але в той же час найархаїчніший і непродуктивний спосіб впливу на людей. Менш чітко усвідомлюється ця думка у зв’язку з явищем інтелектуального насилля. Мова йде про елементи інтелектуального насилля в рамках ЗЗСО. Відповідно, в даному випадку не можна говорити про інтелектуальне виховання, оскільки останнє передбачає реалізацію права дитини на самобутній розвиток своїх інтелектуальних сил.

Отже, компетентність, ініціатива, творчість, саморегуляція та унікальність складу розуму – це ті характеристики розумової сфери особистості, за наявністю яких «наприкінці» шкільної освіти можна робити висновки про ступінь її ефективності. Безумовно, вони не відміняють знань, умінь та навичок, але при цьому їх формування слід розглядати в якості складового елементу в більш широкому контексті задач розумового виховання особистості.

Ми визначили ряд показників розумового виховання молодших школярів:

- наявність знань з основних наук;
- володіння розумовими операціями;
- володіння інтелектуальними вміннями;
- наявність наукового світогляду.

Переходячи з дошкільника до молодшого школяра, дитина переживає кризу, що співпадає з кризою сімох років. Його повноцінне розумове виховання ставить наступні завдання:

- формування мотивації навчально – пізнавальної діяльності;
- розвиток пізнавальних інтересів, потреб у самоосвіті;
- розвиток всіх видів мислення – теоретичного й емпіричного, діалектичного, логічного, абстрактного, категоріального, індуктивного й дедуктивного, репродуктивного й продуктивного (творчого), системного і т.д.;
- засвоєння досвіду пізнавальної діяльності, здатності до творчості;
- розвиток ерудованості та світогляду, інтелектуальної свободи особистості.

Розв’язання цих задач направлено на підвищення рівня розумового виховання школярів, на формування культури розумової діяльності, яка з загальнонаукової позиції розглядається як комплексне складне утворення, що потребує від молодших школярів емоційного налаштування й мотивації на розум, культуру як сукупність знань, дій, цінностей, навичок, продуктивних засобів виконання розумової, в тому числі, освітньої діяльності. З психолого-педагогічних позицій культура розумового виховання визначається як ступінь досконалості розумових дій на основі знань, гуманістичній мотивації, інтелектуальних умінь та навичок, що відображають відповідні сторони освітнього та культурного середовища, в якому відбувалося становлення молодшого школяра, що дозволяє вільно оперувати ними у процесі навчальної діяльності й самостійної роботи.

Висновки. В наукових дослідженнях сучасності розумове виховання розглядається як спеціально спрямований процес взаємодії між вихователями та вихованцями, спрямований на розвиток пізнавальних здібностей, формування мислення і створення світогляду у школяра. Головна мета розумового виховання полягає в наданні учням фундаментальних знань, розвитку їхніх пізнавальних здібностей і формуванні на цій

основі наукового світогляду. Зміст цього виду виховання включає в себе систему фактів, понять і положень з різних галузей науки, культури і техніки, а також способи мисленнєвої діяльності та конкретні якості особистості дитини.

Забезпечення розумового розвитку учнів початкової школи є однією з найважливіших завдань стратегічного розвитку НУШ, яке повинне базуватися на інтеграції знань у галузі психології та педагогіки щодо взаємозв'язку навчання та розвитку. Ця інтеграція також має враховувати взаємодію пізнавальної та трудової активності дітей з їхнім культурним оточенням та орієнтувати педагогічний процес на формування особистості дитини і перспективи її майбутнього розвитку.

Список використаних джерел:

1. Волкова Н. П. Педагогіка. Київ : Академвидав, 2007. 96 с.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник Київ : Либідь, 1997. 206 с.
3. Жадан Л. В., Жадан В. Педагогічний словник Харьков : Основа, 2018. 144 с.
4. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка. Київ : Знання, 2004. 283 с.
5. Максимюк С. П. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 322с.
6. Несторук Н. А., Кокоріна Л. В. Словник педагогічних та психологічних термінів Бахмут : Маторіна Б. І., 2019. 131 с.
7. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. Київ: Радянська школа, 1977. Т. 5: Думки про шкільне виховання 378–392 с.
8. Фіцула М.М. Педагогіка: навч. посіб. 2-ге вид., випр., доп. Київ : Академвидав, 2007. 560 с.

References:

1. Volkova N. P. (2007) Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv: Akademvydav.
2. Honcharenko S.U. (1997) Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian Pedagogical Dictionary] Kyiv: Lybid.
3. Zhadan L. V., Zhadan V. (2018) Pedahohichnyi slovnyk [Pedagogical Dictionary] Kharkov: Osнова.
4. Kuzminskyi A. I., Omelianenko V. L. (2004) Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv : Znannia.
5. Maksymiuk S. P. (2005) Pedahohika [Pedagogy]. Kyiv : Kondor.
6. Nestoruk N. A., Kokorina L. V. (2019) Slovnyk pedahohichnykh ta psykhologichnykh terminiv [Dictionary of pedagogical and psychological terms] Bakhmut : Matorina B. I.
7. Sukhomlynskyi V. O. (1977) Vybrani tvory [Selected works] (Vol. 5) Kyiv : Radianska shkola.
8. Fitsula M.M. Pedahohika (2007) [Pedagogy] Kyiv : Akademvydav.